

ATATÜRK'ÜN BARIŞÇI POLİTİKASI VE DÜNYADAKİ ETKİLERİ

İSMAİL SOYSAL

1911-1922 döneminde cepheden cepheye koşan, durmadan savaşmak zorunda kalan Mustafa Kemal, her zaman barış özlemiyle yaşamış, Türkiye'nin millî sınırlar içinde egemenliğini güvence altına alan bir barışı sağladıktan sonra da onu korumak için elinden geleni yapmıştır.

O'nu, daha 1923 Şubatında : “Savaş zorunlu ve hayatî olmalıdır. Ulusun yaşamı tehlikeyle karşı karşıya kalmadıkça savaş bir cinayettir” dediğini görüyoruz. Nitekim, savaşı yasaklayan 1928 Briand-Kellogg Andlaşması'na ve ertesi yıl bu Andlaşma'yı Doğu Avrupa'da hemen yürürlüğe koyan Moskova Protokolü'ne Türkiye'nin katılmasını isteyen O'dur.

Atatürk, bir özel söyleşide: “Diplomatlar barışın kurmaylarıdır”¹ demekle de hem barışın, hem de onun sağlanması için diplomasi yolunun önemini belirtmiş oluyordu.

Atatürk, barış ve devletler arasında iyi ilişkiler kurulması özlemiyledir ki, Lozan Barış Andlaşması'yla yetinmemiş, Türkiye'nin, başta komşuları olmak üzere, tüm devletlerle dostça ilişkiler sürdürmesi için, bir dizi andlaşma bağitlamasını istemiştir. 1925-1930 döneminde bunların en önemlileri Sovyetler Birliği ile 1921 Dostluk Andlaşması'ndan sonra, 1925 yılında Saldırmazlık Paktı; Bulgaristan ile 1925 yılında bir Dostluk Andlaşması; ertesi yıl Fransa ile, Türkiye-Suriye ilişkileri konusunda, bir İyi Komşuluk Sözleşmesi -ki bunu 1930'da bir de Türkiye-Fransa Dostluk Andlaşması izleyecektir;- gene 1926'da İngiltere ve Irak ile Sınır ve İyi Komşuluk (Musul) Andlaşması; İran ile bir Dostluk ve Güvenlik Andlaşması; 1928'de İtalya ile bir Tarafsızlık Andlaşması ve 1930 yılında, Yunanistan ile Dostluk Andlaşması olmuştur. Böylece Türkiye'nin etrafında dostluk çemberi tamamlanmıştır.

¹ Atatürk'ün bu sözlerini, Numan Menemencioğlu, 1944 yılında Dışişleri Bakanı bulunduğu sırada, bir resmî davet sonrasında, biz genç diplomatlara öğütler veren bir konuşmasında nakletmişti.

1931 yılı başlarında görünüm şudur: İçerde inkılâplar yerleşmiş, doğudaki isyanlar bastırılmış, halkın esenliği sağlanmıştır. O sırada dışardan Türkiye'yi tehdit edebilecek yakın bir tehlike de yoktur.

İşte bu koşullar içinde, Atatürk 20 Nisan 1931 günü, milletvekilleri seçimleri öncesi, Cumhuriyet Halk Partisi lideri olarak, açıkladığı bir bildiri: "Yurtta sulh, cihanda sulh için çalışıyoruz" demiştir.

Atatürk'ün bu özdeyişi yalnız bir dilek sayılamazdı. "Barış için çalışıyoruz" demek, onun sürdürülmesi için gerekli güvenlik önlemlerini alacağız demektir. Başka bir deyişle, O'nun barışçılığı pasif, hareketsiz, sessiz bir tutum değildi. Tehlikeler karşısında uyanık kalınmalı, tedbirli olunmalıydı. Gerçekçilik bunu gerektiriyordu. Kısacası, Atatürk için barış ve güvenlik birbirinden ayrılmayan kavramlardı.

Şimdi, 1933 yılında dünyada bulutlar kararmağa başlarken, Türkiye ve içinde bulunduğu bölgenin güvenliği için, Atatürk'ün tutumuna değinebiliriz: Batının sanayi ülkeleri başta olmak üzere, dünya 1929-34 ekonomik bunalımı içindedir. Milletler Cemiyeti üyesi büyük devletlerden Japonya 1931 Eylül'ünde Mançurya'da Çin'e saldırmıştır. Buna karşı bir eyleme geçmeyen Milletler Cemiyeti'nin güvenirliliği sarsılmıştır. Mussolini İtalya'sı emperyalist emeller peşindedir. İlkın Habeşistan'ı ele geçirmeğe hazırlanmaktadır. Almanya'da 1933 başlarında başbakanlığa getirilen Hitler -ki Ağustos 1934'de Hindenburg'un ölümü üzerine devlet başkanlığını da üstlenip Almanya'nın Führer'i olacaktır.- Versailles Barış Andlaşması'nın bağlarını koparmak üzeredir. Amerika Birleşik Devletleri ise 1921'den beri, silâhsızlanma konuları dışında, dünya işlerine pek karışmamaktadır. Sovyetler Birliği, Hitler'in Mein Kamp adlı kitabında Doğu Avrupa'da Almanya'nın genişleme emellerinden söz etmesi nedeniyle kaygı içindedir.

Bu durumda, Versailles Andlaşması'na ve onu bütünleyici nitelikteki 1925 Locarno Andlaşması'na ve 1928 Briand-Kellogg Paktı'na saygıyı sağlamak, dolayısıyla Milletler Cemiyeti'nin toplu güvenlik sistemini ayakta tutmak sorumluluğu İngiltere ile Fransa'ya düşmektedir. Oysa, her iki ülkede kamuoyu yeni bir savaş hazırlığına karşıdır.

Atatürk, Türkiye için o sırada en yakın tehlikenin Balkanlar üzerinden, İtalya'dan geleceğini ve revizyonist Bulgaristan'ın ona âlet olabileceğini sezmiştir. İlk önlemi, Yunanistan ile yaklaşmak olmuştur. Bunun ürünü 1933 Türk-Yunan İçten Anlaşma Paktı (Pacte d'Entente Cordiale)'dır. Bu Pakt, iki devletin Trakya'da ortak sınırlarını güvence altına almıştı ki, güvencenin Bulgaristan'ın emellerine karşı olduğu belli olmuştur.

Ertesi yıl Yugoslavya ve Romanya'nın da Bulgaristan'a karşı bir ortak savuma yükümlülüğü üstlenmeyi kabul etmesi üzerine, 9 Şubat 1934'de Atina'da Balkan Paktı bağtlanmıştır. Pakt, gerçek anlamda, Avrupa'da ilk bölgesel ortak güvenlik ittifakıdır. Bu, herkesten çok, Atatürk'ün eseridir.

Ne yazık ki, Venizelos'un isteği üzerine, Yunanistan Pakt'a İtalya için bir çekince koymuştur. Böylece, üyelerden birine karşı İtalyan saldırısı olursa Pakt'ta bir yükümlülük doğmayacaktı. Kaderin cilvesi, bu çekince İtalya'nın 1940'da Yunanistan'a saldırmasını önlememiştir. Eğer Atatürk'ün istediği gibi, Pakt Balkanlar içinden (Bulgaristan) olduğu gibi, dışardan gelen bir saldırıya (İtalya) karşı da geçerli olsaydı, belki İtalyan saldırısı, dolayısıyla Almanların istilâsı da ortaya çıkmayacaktı.²

Mussolini, 19 Mart 1934 günü Faşist Kongresi'nde: "İtalya'nın tarihsel emelleri Asya ve Afrika'dadır" yolunda bir açıklama yapınca, bu Türkiye'de tepkilere yol açmıştı. Çok geçmeden İtalya'nın 12 Ada'da denizaltı üsleri ve uçak alanları kurmağa başladığı haberleri gelmekte gecikmemişti. Öte yandan, 23 Haziran'da bir İtalyan deniz filosu çağrılmadan Arnavutluğun Durazzo limanına gelmişti. Bu olaylar Mussolini'nin emellerinin nerede başlayıp nerede bittiğinin belli olmayacağını göstermesi bakımından Türk hükümetinin temkinliliğini haklı çıkaracaktı.

Atatürk'ün İtalyan tehdidi üzerine vardığı kararlar şöyle olmuştur: Biran önce Boğazlar'ın askerleştirilmesi sağlanmalı; Milletler Cemiyeti çerçevesinde toplu güvenliği (sécurité collective) etkin kılmak için daha canlı uğraşı içine girmeli; Sovyetler Birliği ve Balkan müttefikleri ile dayanışma sürdürülürken, Fransa ve özellikle Akdeniz'in en güçlü devleti İngiltere ile temaslara girişip Türkiye'ye güvence sağlayan önlemler alınmalıdır.

Şu da var ki, Atatürk, Mussolini ve Hitler gibi millî sorunlarını oldu bittilerle değil, görüşmelerle yani diplomasi yolundan çözüme kavuşturmak yanlısı idi. Nitekim, Türk hükümetince Lozan Boğazlar Sözleşmesi imzacıları devletlere 11 Nisan 1936'da verilen notalarda, 1923'den beri Avrupa'da siyasal durumun çok değiştiği, silâhların geliştiği, Akdeniz'de güvenliğin tehlikeli duruma girdiği, silâhtan arındırılmış durumdaki Boğazlar üzerinde Türkiye'nin güvenliğinin açıkta kaldığı, Milletler Cemiyeti toplu güvenlik mekanizmasının etkin olmadığı ve Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin 18. maddesiyle öngörülen 4 büyük devletin (İngiltere,

² İsmail Soysal, Balkan Paktı 1934-1941, Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur'a Armağan, TTK, Ankara 1985, s. 125-245.

Fransa, İtalya ve Japonya) güvencesinden artık söz edilemeyeceği belirtilmişti. Kısacası Türkiye, koşullar değiştiğine göre, hükümlerin de değişmesi gerektiğini (rebus sic stantibus ilkesi) ileri sürerek, sorunun bir konferansta görüşülüp çözümlenmesini istiyordu. Bu barışçı çözüm önerisi, bir İngiliz yazarının deyişi ile: “Atatürk’ün yüksek devlet adamlığının göstergesiydi.”³

22 Haziranda Montreux Konferansı’nın açılışında, delegasyon başkanlarının konuşmalarında, Türkiye’nin bu sorunu görüşmeler yoluyla çözüme kavuşturmak kararı özellikle övülmüştü. Denebilir ki, Atatürk Türkiye’si uluslar arası alanda saygınlığın en yüksek noktasında idi. Böyle bir atmosfer içinde hazırlanan Montreux Sözleşmesi’yle, hem Boğazların yeniden silâhlendirilmesi, hem de Boğazlardan Türkiye için en elverişli geçiş rejimi sağlanmıştı.

Atatürk, dünya barışı için sorumluluklar alınması ve barışı sağlayıcı toplu önlemlere katılınması gerektiğine inanmıştı. Örneğin, 1937’de bir gün diyor ki: “Barış yolunda nereden bir çağrı geliyorsa Türkiye, onu candan karşıladı ve yardımını esirgemedi”. Aynı yıl bir başka konuşmasında şunları söylüyordu: “Dünya uluslarının mutluluğuna çalışmak, başka bir yoldan kendi esenlik ve mutluluğuna çalışmak demektir. Beşeriyeti bir vücut ve bir ulusu, onun bir uzvu saymalıdır. Bir vücutta parmağın ucundaki acıdan bütün öbür uzuvlar da acı duyar. Dünyanın şu yerinde bir rahatsızlık varsa bana ne, dememeliyiz, onunla ilgilenmeliyiz.”

Nitekim, 1935 Ekim’inde İtalya’nın Habeşistan’a saldırması üzerine, Türkiye, Milletler Cemiyeti çerçevesinde İtalya’ya karşı ekonomik tüm yatırımlara katıldığı gibi, ertesi yıl İspanya İç Savaşı sırasında Akdeniz’de İtalyan korsan denizaltılarına karşı Nyon Konferansı’nda alınan önlemlere de katılmaktan kaçınmamıştır.

Atatürk, Montreux Sözleşmesi yapılıp yapılmaz, Türkiye’nin ikinci büyük davası olarak Hatay sorununu ele almış ve bu çetin davayı da barışçı yoldan son aşamasına getirdikten sonra aramızdan ayrılmıştır.

Gelişmeler şöyle olmuştu: Hatay bölgesi Misakı Milli sınırları içindeydi. 1921 Türk-Fransız Ankara Anlaşması’yla Hatay’ı Türkiye’ye bağlamak olanağı bulunamamışsa da, orada çoğunlukta olan Türkler yararına özel bir yönetim rejimi kurulması, Türklerin kültürünün geliştirilmesi ve Türkçenin resmî bir nitelik taşınması sağlanmıştı.

³ D.A. Routh, The Montreux Convention, Survey of International Affaires, London 1936, s. 584-645.

Fransa'da 1936 Mayıs'ında iktidara gelen Halkçı Cephe, Eylül'de Suriye temsilcileriyle parafé edilen bir anlaşma ile Suriye'ye 3 yıl içinde bağımsızlık vadedince, Atatürk bu durumda aynı hakkın Suriye'den ayrı olarak Hatay bölgesine de tanınması gerektiği tezinden hareketle, davayı ortaya koymuştu. Milletler Cemiyeti'ne götürülen konu, gerek orada, gerek Türkiye ile Fransa arasında geçen çetin görüşmelerden sonra, 1937'de Hatay'ın ayrı bir varlık olarak güvence altına alınması, ertesi yıl da Hatay Devleti'nin kurulması -ki 1939'da Türkiye'ye bağlanacaktı- sağlanmıştı.⁴

8 Temmuz 1937'de Türkiye, Irak, İran ve Afganistan arasında Tahran'da Sâd-Abâd Sarayı'nda bağitlanan saldırmazlık paktı da Atatürk'ün bölgesel barış ve iş birliği için gerçekleştirdiği bir başka eserdir. Paktın hem yakın geçmişlerinde emperyalist devletlerin baskılarının acılarını çeken bu dört doğu ülkesi arasında bir saldırmazlık yükümü ortaya koyması, hem de -özellikle İtalya'nın yarattığı tehlikeler hesaba katılarak - uluslar arası durum üzerinde danışmalar yapılmasını öngörmesi ilginçti. Sâd-Abâd Paktı o dönemde Orta Doğu'da barış ve istikrarın sürdürülmesinde yararlı olmuştu.

Atatürk'ün dış politikada ön yargıları yoktu. O, değişen uluslar arası durum içinde, barışçı Türkiye'nin çıkarları ne ise onu yapmıştı. Nitekim, 1921-1935 döneminde Sovyetler Birliği ile dayanışma içinde kalmış; 1936'dan sonra İngiltere ile yakınlaşma sağlayıp Türk dış politikasında Sovyet etkisini dengelemiş; Dünya Savaşı yaklaşırken saldırgan niyetleri belli olan mihver devletlerine karşı batılılarla (İngiltere ve Fransa) ittifak hazırlığına girişilmesini onaylamıştı.⁵ Eğer yaşasaydı, kanımızca savaştan hemen sonra, Türkiye'yi tehdit eden Sovyetler Birliği'ne karşı Nato'ya katılmasında da, toplu güvenlik uğruna, Birleşmiş Milletler çerçevesinde, 1950'de Kore'ye asker gönderilmesine duraksama göstermeyecekti.

Atatürk'ün düşüncelerinin ve inkılâplarının dünyada yarattığı yankı ve etkilere gelince, bunlar batı ve doğu ülkelerinde farklı olmuştur.

Batıda, Atatürk'ün ülkesini kurtardıktan sonra, Türk ulusunu köklü reformlarla çağdaş uygarlık yoluna koyması genellikle, şaşkınlıkla karışık

⁴ Bu konuda, İsmail Soysal'ın 26 Şubat 1985'de Türk Tarih Kurumu'nda verdiği konferansın, Kurumun Belleten'inde yayımlanan metnine bakılabilir.

⁵ 1938 Ağustosunda Fransa Dışişleri Bakanı Bonnet, Avrupa'da Hitler'in savaşı körükleyen tutumu karşısında, Türkiye'nin de batılılar cephesinde yer almasını Paris Büyük Elçimiz Suat Davaz aracılığı ile resmen önermiş, Davaz bu öneriyi Ankara'ya gelip, Dışişleri Bakanı T.R. Aras'a bildirmiş, Aras da 2 Ekimde Atatürk ile görüşerek, Fransa ve İngiltere ile birlikte üçlü bir ittifak hazırlığı için O'nun onayını almıştı. Bkz. İ. Soysal, 1939 Türk-İngiliz-Fransız İttifakı, TTK, Belleten, Ankara 1982, sayı 182.

hayranlık uyandırmıştır. Kitaplar, gazete haber ve makaleleri birbirini izlemiştir. 1923-1930 döneminde yorumlar henüz yüzeyseldir. 1931-1938 döneminde O'nun düşünceleri daha iyi anlaşılabilir görünür. Ancak az çok anlamlı ve bilimsel görüşlere ve analizlere daha çok Atatürk'ün ölümünden sonra rastlıyoruz.

Büyük İngiliz tarihçisi Toynbee, Atatürk hareketini başlangıcından beri iyi gören yazarlardan biri olmuştur. 1922'de *The Western Question in Greece and Turkey*, 1926'da *Turkey* adlı yapıtları bunu gösteriyor. Kimi yazarlar Atatürk'ü Rus Çarı Büyük Petro'ya benzetmiş, kimisi O'nu Mussolini ve Hitler ile karşılaştırmıştır. F. Deny, H. Armstrong, P. Gentizon, N. Bisschoff, Benoist-Méchin ve Pierre Lyautey gibi yazarlar Türkiye'nin modernizasyonunu dile getirmiş, İngiliz Lord Kinross ya da Amerikalı Prof. İtzkonitz gibi tarihçiler ise biyografik yapıtlar ortaya koymuştur.

Atatürk zamanında Türkiye'de yabancı devletlerin temsilcilerinden kimileri de anılarını yazmışlardır. Fransızların ilk temsilcisi Alb. Jeanmougin, ilk Büyük Elçi Sarrault, daha sonra Chambrun, ilk Amerikan Büyük Elçisi Grew, daha sonra Sherrill bunlar arasındadır. Ancak, yapıtlarında analizler yoktur.⁶

Bunların yanısıra dünyadaki tüm çağdaş tarih kitaplarında, ayrıca sosyoloji ve modernizasyon alanlarındaki yapıtlarda ve bütün ansiklopedilerde Atatürk ve eseri genellikle övgü ile anlatılmıştır. Bununla birlikte, çok hızlı inkılapların kimi kez geri teptiği de birçok kitap ve makalelerde ileri sürülmüştür.

1974'de Vaşington'da Kongre Kitaplığı, geniş bir Atatürk ve Türkiye Kaynakçası yayımlamıştır. Burada, dünyada çıkan hemen hemen bütün yapıtlar gösterilmiştir (adı verilebilir).

1981 yılında Atatürk'ün doğumunun 100. yılında, Türkiye'de olduğu gibi, dışarda da Atatürk üzerinde yeni kitap ve makaleler çıkmıştır. Bunlar arasında, Fransa'da Türk İncelemelerini Geliştirme Birliği'nin *Turcia* adlı dergisinin Atatürk özel sayısı özellikle belirtilmeğe değer.

⁶ Jeanmougin'in torununun yazdığı *Les Relations France-Turques*'de Paris, 1925-35. Albert Sarrault, *Mon Ambassade en Turquie, Conférences en 1953 à la Société Historique*, Paris; Charles de Chambrun, *De Stanboul à Ankara: Ma Première Entevue avec Ghazi*, *Revue de Deux Mondes*, No. 47, Oct. 1938 ve *Tradition et Souvenirs*, Paris 1952; J. Clark Grew, *Turbulent Era*, Boston, 1952; C.H. Sherrill, *A Year's Embassy to Mustafa Kemal*, New York, 1934.

Şu da var ki, henüz batıda yeterli analizler yapılmış değildir. Özellikle, Atatürk'ün uluslar arası ilişkiler, barış ve güvenlik üzerindeki düşünceleri ve izlediği yol gereğince anlayamamıştır. Arşiv belgelerine dayalı incelemeler yapıldıkça, O'nun devletler arasındaki ilişkilerde egemen olmasını dilediği ilkelerin değerinin öğrenileceğine kuşku yoktur. Örneğin, ancak günümüzde 1970'lerde Birleşmiş Milletler çerçevesinde gündeme getirilebilen zengin kuzey-yoksul güney dialoğu konusunda Atatürk'ün 1935 Haziran'ında Amerikalı gazeteci Baker'e şu sözleri ibret vericidir: "Eğer sürekli barış isteniyorsa, halkların durumunu iyileştirecek uluslar arası önlemler alınmalıdır. İnsanlığın tümünün refahı açlık ve baskının yerine geçmelidir."

Atatürk yabancı devlet adamlarının Türkiye'yi ziyaretlerine büyük özen gösterirdi. 1928 Mayıs'ında Afgan Kralı Amenullah Han, 1931 Temmuz'unda Irak Kralı Faysal, Ekim'de Yugoslavya Kralı Aleksandr, 1934 Haziran'ında İran Şahı Rıza, 1936 Eylül'ünde İngiltere Kralı 8. Edward, 1937 Haziran'ında Ürdün Kralı Abdullah ve 1938 Haziran'ında Romanya Kralı Karol gibi devlet başkanlarının yanısıra, Yunanistan Başbakanı Venizelos (1930 ve 1933'de), daha sonra Metaksas ile öbür Balkan devletleri başbakan ve dışişleri bakanları, Fransa eski başbakanlarından Herriot, İsveç Veliahdı da Türkiye'ye görüşmeler yapmak ya da Atatürk'ü tanımak üzere gelmişlerdir. Bunların olumlu izlenimleri ve basında çıkan haberler Türkiye'nin imajını yükseltmiştir.

Atatürk olgusunun doğudaki (özellikle İslâm ülkelerinde) yankıları ve etkileri belki daha sessiz, ama daha derin ve sürekli olmuştur, olmaktadır.

Yüce Atatürk, Dumlupınar Zaferi'nin 2. yıl dönümünde (1924) şöyle diyordu: "Bugün günün ağardığını nasıl görüyorsak, uzaktan bütün doğuda ulusların uyanışını da öyle görüyorum. Bağımsızlıklarına ve özgürlüklerine kavuşacak olan, henüz pek çok kardeş ulus vardır. Onların yeniden doğuşu şüphesiz ilerlemeye ve mutluluğa yönelik olacaktır. Bu uluslar, bütün güçlüklerle ve engellere karşın, muzaffer olacaklar ve kendilerini bekleyen egemenliğe ulaşacaklardır."

1933 yılında da şöyle diyecekti: "Sömürgecilik ve emperyalizm yer yüzünde yok olup yerine uluslar arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir uyum ve iş birliği çağı egemen olacaktır."

Şunu hemen belirtelim ki O, bu düşüncelerini yaymak için hiçbir propagandaya baş vurmamıştı. Etki kendiliğinden olmuştu. Bunu, ortaya koyduğu örneğin, herşeyden önce batı emperyalizmi ve sömürgeciliği altında ezilmiş uluslara (mazlum milletlere) bağımsızlık ve özgürlük umudu

vermesinde görüyoruz. Etkinin, Fas'tan Endonezya'ya dek uzanan geniş İslâm dünyasında ve birçok Afrika ülkesinde ne denli derin olduğu önceleri anlayışlamamıştı. Ama bu ülkeler bağımsızlıklarına kavuştukça, içlerindeki duyguları açıklamak olanağını bulmuşlar, daha önce yabancı yönetimin korkusuyla gizledikleri Atatürk hayranlığını dile getirmişlerdir. Tunus'ta Burgiba'nın, Mısır'da 1952'de krallığı deviren Genç Subaylar Hareketi mensuplarının, Endonezya'da Sukarno'nun açıklamaları bize bunu gösteriyor. 1965-69 yıllarında Cezayir'de büyük elçi bulunduğum zaman Başkan Bumediën'in bizzat bana, Atatürk'ün kurtarıcılığının Cezayir'de yarattığı ümit ve güçlü duyguları dile getiren sözleri bunun bir başka örneğidir.

Doğuda yankıları geniş olan ikinci olgu, Atatürk'ün Türkiye'de oluşturduğu lâik toplum modeli, bilim ve aklın üstünlüğüne dayanan çağdaş uygarlık yolu olmuştur.

Bu olgu batıda genellikle olumlu karşılanırken, İslâm ülkelerinde, hiç değilse ilk 20-30 yıl boyunca, tereddüt, hatta kaygı uyandırmıştır. Her ne olursa olsun, öyle sanıyorum ki, Atatürk'ün eseri ile ilgili olarak dış dünyada uzun süre yapılacak başlıca tartışma, O'nun ortaya koyduğu bu lâik toplum modeli ve uygarlık anlayışı üzerinde olacaktır.

Atatürk: "Ülkeler çeşitlidir, ama uygarlık birdir" diyor ve: "Uygarlığın bir ateş olduğunu, ona yabancı kalanları yakacağını, yok edeceğini" söylüyordu. Bundan anladığı çağdaş uygarlıktı. Bu uygarlık içinde millî kültürlerin korunacağına da inanıyordu.

Bugün batımızdaki ülkelerde sık sık Türkiye'nin hiçbir zaman tam batılı olamayacağı, sanki temenni edilircesine söylenirken, doğumuzdaki ülkelerde de Türkiye'nin İslâm'dan uzaklaştığı yolunda iddialar vardır. Bunlar Atatürkçülüğü iyi anlamamaktan kaynaklanmaktadır. Batıya şu yanıtı verebiliriz: Avrupalı bugünkü duruma Rönesans'tan ve din reformu hareketlerinden beri 4-5 yüzyılda geldi. Demek ki, çağdaş uygarlık uzun bir süreç gerektiriyor. Önemli olan, batıda geliştirilen bilimin üstünlüğünü, özgür düşüncüyü, insan haklarını ve demokrasiyi benimsemek ve bu yolda ilerlemeğe çalışmaktır. Atatürk Türkiye'si'nin 62 yıldır bu yolda gerçekleştirdikleri küçümsenemez.

Doğumuzdaki kardeşlerimiz merak etmesinler, Türkler İslâm dinine bağlıdır. Türklerle onlar arasında, kökü bin yıl öncelerine dayanan kültür bağları vardır. Ama, çağdaş dünyada toplum yaşamının çağdaş koşulların gereklerine göre düzenlenmesi zorunluğu da ortadadır. Bu gerçekler

üzerinde yapılacak tartışmalar ve sentezler belki uzun sürebilir. Türkiye Atatürk'ün ortaya koyduğu toplum düzenini kimseye model, örnek olarak göstermiyor, propagandasını da yapmıyor ama ona inanıyor. Şuna da inanıyor ki bu düzen, Haçlı Seferleri'nden beri bin yıldır süregelen İslâm-Hıristiyan savaşımına son verip doğu ile batı arasında karşılıklı anlayış ve iş birliğine erişmenin tek yoludur ve Türkiye bu yol üzerine köprü kurmuştur.

ATATÜRK'S POLICY OF PEACE AND ITS IMPACT ON THE
WORLD
(Abstract)

The author explains Atatürk's policy of peace in the chain of events in the history of the Turkish Republic and the impact this policy made in the world. The author also discussed the effects of Atatürk's reform in the East and West.